

Роман Сергій
(Луганськ, Україна)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ АКСІОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ШКІЛЬНОЇ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ

Статтю присвячено дослідженню концептуальних основ педагогічної аксіології в контексті шкільної хімічної освіти з метою застосування їх для процесу формування еколого-гуманістичних цінностей школярів при вивченні хімії, у тому числі через фахову підготовку вчителів по його здійсненню у ході професійної діяльності.

Ключові слова: педагогічна аксіологія, концептуальні основи, шкільна хімічна освіта, формування еколого-гуманістичних цінностей.

The article is devoted to the research of conceptual bases of pedagogical axiology in a context of school chemical education for the purpose of their application in the process of forming ecology-humanistic values of school students when studying chemistry, including vocational training of teachers and its implementation during pedagogical activity.

Key words: pedagogical axiology, conceptual bases, school chemical education, formation of ecology-humanistic values.

Постановка проблеми. На думку вчених, що займаються методологією і філософією освіти, у ХХІ ст. настає період нових смислових поворотів у вихованні людини. На перший план виходить екологічна аксіологічна тематика. Н. Моїсеєв зазначає, що система ціннісних шкал, якою регулюється сучасне життя, при зростаючій потужності цивілізації і антропогенного впливу на навколишнє природне середовище, стає загрозовою і для природи, і для людства в цілому. «Людство підійшло до межі, за якою потрібна і нова моральність, і нові знання, і новий менталітет, і нова система цінностей». [7: 27].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формуючи екологічний світогляд нинішнього і наступних поколінь, учені-педагоги до сфери інноваційних емпіричних досліджень (як пріоритетні) відносять наукові

пошуки в аксіологічній галузі. Основи педагогічної аксіології розроблялися в трудах таких філософів, як С. Анісімов, А. Здравомислов, М. Каган, В. Розанов, В. Тугарінов. В роботах цих учених аналізувалась сутність аксіології, поняття про ціннісні орієнтації, їх структура і класифікації, можливі шляхи розвитку аксіосфери особистості і соціальних груп. Методологічні підходи до формування ціннісної парадигми в освіті, системи ціннісних орієнтацій сформульовані М. Богуславським, Б. Вульфовим, Г. Вижлецовим, В. Додоновим, В. Зінченко, Б. Ліхачовим, Н. Нікандровим, З. Равкіним. Проблеми функціонування ціннісної системи в освіті, аксіологічні аспекти в підготовці майбутнього вчителя досліджувалися А. Булініним, І. Ісаєвим, В. Сластьоніним, Є. Шияновим. Процес становлення ціннісних орієнтацій учнів розглядався О. Казаковою, В. Караковським, Н. Щурковою.

Мета статті – дослідження концептуальних основ педагогічної аксіології в контексті шкільної хімічної освіти з метою застосування їх для процесу формування еколого-гуманістичних цінностей школярів при вивченні хімії, у тому числі через фахову підготовку вчителів по його здійсненню у ході професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Абсолютною у формуванні еколого-гуманістичних цінностей ми вважаємо пріоритетність природничих знань. Провідне місце серед проблем аксіологізації природничої освіти займає формування у школярів ціннісного відношення до знань з природничих наук. Особливе значення в цьому відношенні набувають теоретичні знання, які разом з емпіричними знаннями сприяють створенню осмисленої орієнтації учня як особистості в навколишньому світі, почуття гармонії з природою, розумінню можливих перспектив і наслідків неграмотності кожної людини. Ціннісне відношення до знань з наук природничого циклу (зокрема хімії) Л. Бурчак і С. Бурчак визначають як єдність спрямування особистості учня на навчальну діяльність і його готовність до неї, яка проявляється в осмисленому прагненні до оволодіння теоретичними знаннями у відповідності з тим смислом, який вони мають для нього в навчанні й життєвих ситуаціях, і виділяють такі ознаки

(компоненти) ціннісного ставлення до природничих наук: когнітивний компонент – судження учнів про наявність практичного відношення до знань; поведінковий компонент – прагнення до оволодіння знаннями [4].

На сучасному етапі розвитку суспільства в основі реформування школи лежить ідея гуманізації освіти, а також пріоритет розвитку особистості. Хімія – фундаментальна наука, що відіграє важливу роль у формуванні особистості, оскільки містить величезний аксіологічний потенціал, який розглядається нами як наступна *система цінностей*: знаннева (наукова), методологічна (світоглядна), виховна, загальнокультурна, історична, валеологічна, превентивна, практична (прикладна) і політехнічна (профорієнтаційна) цінності.

Отже, аксіологізація шкільної хімічної освіти передбачає розкриття зв'язків між хімічними знаннями і повсякденним життям людини, проблемами, що виникають перед нею в різних ситуаціях, забезпечення умов для саморозвитку особистості в процесі навчання і формування досвіду творчої діяльності, формування відповідального відношення до природи і суспільства, реалістичного погляду на природу і місце людини в ній, виховання переконаності в необхідності піклування про своє здоров'я, збереження природних ресурсів і охорони навколишнього середовища. Реальна, а не гіпертрофована екологічна картина сучасного світу має не зневіряти учня в доцільності застосування хімічних продуктів, а давати впевненість у можливості змінити життя на краще завдяки хімічним знанням. Тим самим будуть створені умови для реалізації ідеї культуровідповідності школи і гармонічного розвитку особистості засобами навчального предмету хімії.

Проте, на жаль, аксіологічний потенціал хімії не використовується повною мірою в процесі вивчення даного предмету. В шкільній хімічній освіті головну цінність наукового знання традиційно вбачали у його перетворюючій силі, але мало уваги приділяли тому, що стосувалося людини, її цілей і цінностей. Наслідком такої традиції стала невідповідність суспільної свідомості індустріальної спільноти рівню хімізації сучасного світу. Це, у першу чергу,

породило ланцюг протиріч, які обернулися екологічними, сировинними і іншими глобальними проблемами. Під їх впливом відбулися зміни у відношенні до цінності самого наукового знання, що відобразилося у недовірі до науки, її можливостей. З'явився так званий синдром хемофобії, страх всього пов'язаного з хімією, включаючи і хімічну освіту. Формуванню позитивної мотивації школярів щодо ціннісного відношення до хімічних знань зашкоджують й недоліки шкільної хімічної освіти, насамперед змістовно-процесуального і матеріально-технічного характеру, які розглянуті нами в роботі [10: 60-61]. Аналіз досліджуваної проблеми засвідчив, що в процесі вивчення хімії у школярів не формується хімічна свідомість, тобто розуміння можливості нанести природі шкоду або принести благо методами хімії. Усвідомлення такого положення повинно забезпечити удосконалення хімічної підготовленості школярів, формування їх громадянської позиції, ціннісного відношення до навколишнього світу.

У зв'язку з цим для забезпечення стабільності існування цінностей в професійно-педагогічній сфері необхідна науково обґрунтована побудова системи формування аксіологічних начал особистості, що спирається на методологічні основи *педагогічної аксіології*. Як продукт інтеграції загальної аксіології, філософії освіти, антропології, культурології, етики, логіки, педагогіки, психології педагогічна аксіологія є на сьогодні однією з найважливіших умов розвитку і реалізації нової освітньої політики, її стратегічних орієнтирів, заснованих на гуманістичних цінностях. В основі педагогічної аксіології лежить розуміння й утвердження цінностей людського життя, навчання і виховання, педагогічної діяльності і освіти в цілому. Об'єктом дослідження педагогічної аксіології є цінності, які треба формувати у вихованців [5: 21], з урахуванням сучасних філософсько-гуманітарних підходів до онтологічного і гносеологічного осмислення феномена цінностей як специфічних векторів культури.

При побудові шкільної хімічної освіти на засадах педагогічної аксіології слід ураховувати, що в якості предмета педагогічної аксіології розглядається

розвиток культури відношень особистості і пов'язані з цим наступні функції: смислоутворююча (одна з центральних, оскільки поєднує змістові і процесуальні аспекти освіти, стимулює інтелектуальну ініціативу), оцінювальна, функція орієнтації, нормативна, регулююча і контролююча [2: 9].

Ціннісні орієнтації, виступаючи центральним поняттям педагогічної аксіології, є однією з головних, «глобальних» характеристик особистості, а їх розвиток – основним завданням гуманістичної педагогіки і важливим шляхом розвитку суспільства. Під *ціннісними орієнтаціями* розуміються «стандарти», що детермінують відношення особистості до природи, суспільства і самої себе, тобто цінність виступає як певний поведінковий орієнтир, що актуально (стосовного до даного стану особистості і даних обставин життєдіяльності) представляє мету її активності. Саме тому формування ціннісних орієнтацій школярів (у тому числі еколого-гуманістичних цінностей) засобами хімічної науки повинно здійснюватись на основі принципів функціонування педагогічної аксіології: гуманізму, комплексності, адекватності, динамізму ціннісних орієнтацій, емоційної відкритості, включання, ієрархічності і нелінійності [Там само: 9-10].

Для подолання ціннісних криз і здійснення етапів формування ціннісних орієнтацій школярів засобами хімічної науки слід орієнтуватись на деякі умови, при реалізації яких можливе рішення проблем аксіологічного характеру: вільний розвиток позитивно значимої ціннісної орієнтації; глибоке осмислення усвідомлюваної ціннісної орієнтації; широке співвіднесення ціннісної орієнтації з системою цінностей; перенесення значимих ціннісних орієнтацій на різні життєві і професійні ситуації; самостійний пошук нових особистісно і професійно привабливих цінностей; виявлення аксіологічних тенденцій в освіті; пошук механізмів переведення особистості із стану *Я*-реальне в *Я*-ідеальне [Там само: 13].

Виступаючи специфічною галуззю філософсько-гуманітарного знання, педагогічна аксіологія визначає гуманістичну цінність освіти, що знаходить своє відображення в основних її ідеях: абсолютність і автономність,

універсальність, фундаментальність і надісторичність гуманістичних [8 (2: 444-448)], єдність цілей і засобів в гуманістичному світогляді, пріоритет ідеї свободи в системі гуманістичних цінностей [11: 86-87]; відкритість і неперервність освіти [1 (1: 27)]. Виходячи з наведених аксіологічних ідей, можна виділити наступні культурно-гуманістичні функції хімічної освіти: орієнтація освітнього процесу на виживання і неперервний розвиток людства, утвердження людяності (ноогуманістична функція); акцентування уваги на збереженні біосфери, природи взагалі (екологічна функція); розвиток духовних сил, здібностей і вмінь, які дозволяють людині долати життєві перепони; формування характеру і моральної відповідальності в ситуаціях адаптування до соціальної і природної сфер; забезпечення можливостей для особистісного і професійного росту та здійснення самореалізації; оволодіння засобами для досягнення інтелектуально-моральної свободи, особистої автономії; створення умов для саморозвитку творчої індивідуальності особистості і розкриття її духовних потенцій [12 (1: 80)].

Ефективній аксіологізації шкільної хімічної освіти сприятимуть також головні положення гуманітаризованого світогляду: *перше* – закономірності, встановлені у процесі дослідження неживої речовини, дуже важливі для удосконалення техніки, і їх потрібно поглиблювати, але використовувати лише для оцінки явищ і розкриття механізмів, які діють у неживій природі, що має наукове обґрунтування і підтверджується багатовіковою практикою. Механічне перенесення таких закономірностей на живу природу без урахування її особливостей створило основу для формування технократичного світогляду і відкрило шлях екологічній кризі; *друге* – у процесі вивчення живої речовини та її особливостей, завдяки яким підтримується життєдіяльність організмів, слід виділяти як головні, а ті, що є спільними з неживою речовиною, вважати другорядними; *третє* – у живій речовині діють лише її властиві закономірності, наприклад клітинна організація, молекулярна дисиметрія, зменшення ентропії, передача спадкових властивостей тощо. Вони виявилися найбільш чутливими до забруднення хімічними речовинами техногенного

походження, які спотворюють життєдіяльність організмів у біосфері або ж спричиняють передчасне їх перетворення у неживу речовину; *четверте* – всі технічні рішення під час втручання у природні процеси, особливо в галузі технічної хімії, не можна вводити в дію без екологічної експертизи як найближчих, так і віддалених результатів такого втручання; *п'яте* – вдосконалення освітнього стандарту з хімії як одна з форм сприяння розвитку технічної хімії, що потрібне сучасному суспільству, має виходити з головного положення – не нашкодь і допоможи біосфері [3: 48-49].

Аксіологія в сучасній педагогічній думці розглядається також як основа виховної парадигми школи, що дозволяє залучати її концептуальні основи для організації виховного процесу засобами хімії. Тому важливо в аксіології виховання виділити цінності, що визначають ту суб'єктну основу смислів для особистості, які людина продукує сама через надбання моральних знань, їх емоційне переживання, апробацію у власному досвіді побудови відношень з людьми і навколишнім світом. Поєднання і взаємодія моральних знань, почуттів, досвіду поведінки в процесі звернення особистості до цінностей, норм і принципів, їх поступове засвоєння і присвоєння у власному досвіді поведінки становлять поетапне і послідовне аксіологічне виховання в школі. Так, у процесі шкільної хімічної освіти аксіологічне виховання повинне виконувати наступні функції: трансляцію культури; збереження своєрідності національних традицій в умовах глобалізації, що уніфікує культурне різноманіття; забезпечення соціоекологічної стабільності суспільного життя шляхом передачі моральних норм і еколого-гуманістичних цінностей; соціалізацію особистості, її адаптацію до соціальних ситуацій і техногенних умов сучасного довкілля.

Виховна логіка при цьому вибудовується в контексті цілеспрямованої організації особистісно орієнтованого, культуровідповідного, життєтворчого процесу. В даному процесі проектується творчо активна, діяльнісно і морально спрямована особистість, що неможливо без ціннісно значимої її складової. Суттєве значення при цьому мають інтегративні етичні категорії (гуманізм, совість, відповідальність, почуття власної гідності, патріотизм та ін.), які

визначають різноманітність ціннісних понять у палітрі виховних методів і дій, що залучають особистість до системи цінностей і визначають змістовну основу моральної спрямованості. У центрі аксіологічно побудованого виховного процесу, орієнтованого на моральний розвиток і самовдосконалення школярів, в якості провідної його спрямованості виступає ціннісно виражене відношення до природи, суспільства, окремої людини тощо. Тому цінності в аксіології виховання – це також й елементи внутрішньої структури особистості, пов'язані з особистісним досвідом, сукупністю переживань і відношень. Саме це визначає істотне і важливе в життєдіяльності людини, обумовлює мотивацію її дій і вчинків, моральну настанову. У зв'язку з цим в аксіології виховання можна казати про формування аксіологічного *Я* школяра, що визначає систему його ціннісних пріоритетів. У такому контексті набуває особливої самостійної сутності виховання як смисло і ціннісно значиме явище, у зв'язку з чим центральним питанням постає поняття «цілепокладання» і педагог, який його визначає і здійснює [13: 10-13].

У відповідності до вищевикладеного, пріоритетна спрямованість вчителя хімії на особистість школяра в контексті аксіологічного виховання повинна акцентуватись на її суб'єктну основу, інтерес і моральну настанову як готовність до дії, а виховний процес розглядатися як спрямований розвиток ціннісно-сислової сфери особистості, що передбачає виховання ціннісно виражених відношень школярів до навколишнього світу, природи, людей і самої себе. Для цього вважаємо за доцільне використати запропоновану А. Шемшуріною загальну методологію аксіологічного виховання, яка включає наступні положення: цінність є не тільки універсальною системно і смислотворною філософською категорією, але й визначальною основою виховання; проблема значущості людини і смислу її життя може бути вирішена в контексті цінностей; емоційність – значиме методологічне поняття аксіологічної системи виховання, а суб'єктна основа особистості – її смисловий базис; пізнання цінностей – послідовний процес напруженого усвідомлення переваг, що визначаються особистістю як в інтуїтивній, так і в активно

пізнавальній дії, котра сприяє осмисленому і усвідомленому визначенню ціннісних орієнтацій; цінності фундаментальні за умови їх обґрунтованості і особистої значимості, сприяють формуванню моральних норм поведінки, ідеалів, визначають внутрішній світ людини, світоглядні і моральні позиції; дійсний прояв цінностей відбувається в ситуаціях морального вибору, які формують смислову основу життєдіяльності особистості [Там само: 18-19].

На основі означених позицій слід вибудовувати модель аксіологічних основ виховання школярів у процесі вивчення хімії з урахуванням таких провідних ідей: цінності вихованні історичні, в кожному епоху вони збагачуються аксіологічними орієнтирами, які відповідають духу часу. У зв'язку з цим, «необхідно бачити насамперед вічні цінності, котрими жили люди в минулому й будуть жити в майбутньому» (М. Монтень); моральний світ людини – це не тільки основа його індивідуального досвіду, але й спільна моральна основа, що поєднує всіх і кожного, в якій окрема людина як одиничне і унікальне явище вписується в загальний моральний контекст життєдіяльності спільноти. Цим загальним контекстом є загальнолюдські цінності, що необхідні всім; загальнолюдські і національні цінності знаходяться у нерозривній єдності, взаємному доповненні й збагаченні одна одною і є єдинокровними; в системі загальнолюдських і аксіологічних пріоритетів можна виділити загальну специфіку педагогічних орієнтацій виховання підростаючого покоління – це ціннісно виражені відношення людини до навколишнього світу в усій сукупності особистісної причетності до його явищ і подій [Там само: 23-24].

Отже, будь-яка система виховання завжди відображає цінності й прагне, щоб вони стали надбанням особистості вихованця. Це вказує на затребуваність педагогічно побудованої моделі аксіологічного виховання. Згідно з цією моделлю першочерговим завданням виховання еколого-гуманістичних цінностей школярів у процесі хімічної освіти ми вважаємо з'ясування гуманістичної функції науки, її відношення до людини як до суб'єкта пізнання, спілкування і творчості. Це веде до розгляду ціннісних аспектів філософсько-педагогічного пізнання, його «людського виміру», принципів, а через них до

гуманістичної, людської сутності культури в цілому. Освіта як компонент культури в цьому зв'язку набуває особливої значущості, оскільки є основним засобом розвитку гуманістичної сутності людини [12 (1: 64)].

Ураховуючи, що педагогічна аксіологія виділяє в якості пріоритетної аксіологічну функцію освіти, розробка вчителем ціннісних основ змісту, організації і управління хімічною освітою школярів повинна передбачати укріплення фізичного, психічного, психологічного, а також духовного їх здоров'я як основоположних цінностей людини. Таким чином, сама педагогічна діяльність тут має гуманістичну природу. Гуманістичні цінності цієї діяльності є вічними «дороговказами» вчителя. Під цінностями педагогічної діяльності розуміють ті її особливості, які дозволяють вчителю не тільки задовольняти свої матеріальні і духовні потреби, але й слугують орієнтиром його соціальної і професійної активності, спрямованої на досягнення суспільно значимих гуманістичних цінностей.

Аксіологічне *Я* педагога включає цінності, які пов'язані з утвердженням його ролі в соціальній і професійній сфері, задоволенням потреби у спілкуванні, саморозвитком творчої індивідуальності, самореалізацією, задоволенням прагматичних потреб. В структурі професійно-педагогічної культури вони представлені цінностями-цілями, цінностями-засобами, цінностями-відношеннями, цінностями-якостями, цінностями-знаннями. Названі групи педагогічних цінностей, породжуючи одна іншу, утворюють аксіологічну модель, що має синкретичний характер. Він проявляється в тому, що цінності-цілі визначають цінності-засоби, а цінності-відношення залежать від цінностей-цілей і цінностей-якостей і т. ін., тобто вони функціонують як єдине ціле. Укорінюючись у свідомості вчителя, аксіологічні моделі, що містять систему ціннісних орієнтацій на емпатійне спілкування, творчість у педагогічній діяльності, на розвиток особистості, професійне співробітництво, обмін духовними цінностями та ін., формують гуманістично зорієнтований педагогічний світогляд учителя [6: 18-19]. При цьому аксіологічне багатство педагога визначає ефективність і цілеспрямованість відбору й прирощення

нових цінностей, їх перехід в мотиви поведінки і педагогічні дії, створює фундамент професійної культури вчителя. Її базовими основами є: *загальнолюдські* – учень як головна педагогічна цінність і педагог, здатний до його розвитку, підтримки творчої індивідуальності, соціального захисту; *духовні* – сукупний педагогічний досвід людства, відображений в педагогічних теоріях і способах педагогічного мислення; *практичні* – способи педагогічної діяльності, педагогічні технології і перевірені практикою освітньо-виховні системи; *особистісні* – педагогічні здібності, індивідуальні характеристики педагога як суб'єкта педагогічної культури, педагогічного процесу і власного життєвого досвіду [11: 93].

Відтак, педагогічний процес формування особистості як вчителя, так і школяра в сучасному освітньому просторі необхідно проводити в умовах зміни аксіологічних орієнтирів у бік централізації смислового підходу, у мажах якого відбувається вироблення загальнотеоретичних уявлень про смисловий вибір людського буття. Смысловий підхід задає нові орієнтири для переходу від аналізу життєдіяльності до розгляду життєтворчості, від «психології особистості, що змінюється у мінливому світі» (О. Асмолов), до психології «особистості, що діє і змінює себе і свій життєвий світ» (Д. Леонтьєв) [9: 25].

Висновки. Вияв ціннісних аспектів освіти можливий лише на основі загальнолюдських цінностей, а управління освітою повинно бути орієнтоване на розвиток її ціннісних аспектів і адекватне їм. Зокрема, концептуальні основи педагогічної аксіології в контексті шкільної хімічної освіти повинні регламентувати вияв природи і джерел еколого-гуманістичних цінностей, закономірностей їх функціонування, діалектики загальнолюдських і національних орієнтирів. Саме педагогічна реалізація еколого-гуманістичних цінностей забезпечує спрямованість на підвищення загальної культури особистості, прилучення до національних і буттєвих цінностей, а це вимагає посилення культурологічної спрямованості шкільної хімічної освіти.

Побудова шкільної хімічної освіти на засадах педагогічної аксіології дає можливість акумулювати єдність свідомості, почуттів та дій, прогностичність,

міждисциплінарність, взаємозв'язок глобального, регіонального та локального рівнів розгляду і розв'язання проблем системи «людина – речовина – матеріал – практична діяльність – природа – суспільство» та встановити гармонійні стосунки людини з природою, суспільством, самою собою. У зв'язку з цим новими цінностями загальноосвітньої підготовки постають еколого-гуманістичні і екологічний світогляд, ядро якого – імператив виживання та глобальної відповідальності людини за нормальне життя на обмеженому життєвому просторі. Нагальне завдання шкільної хімічної освіти при цьому – визначити педагогічні фактори формування означених цінностей і світогляду засобами педагогічної і природничих наук, знайти оптимальне співвідношення між полі- і монодисциплінарним підходами в сучасних умовах навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артамонова Е. И. Экологическая парадигма современного высшего образования / Е. И. Артамонова // Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті : міжнар. наук.-практ. конф., 11-13 лист. 2003 р. : матеріали конф. : в 4 ч. – Луганськ, 2003 – . – Ч. 1. – 2003. – С. 24-29.
2. Асташова Н. А. Концептуальные основы педагогической аксиологии / Н. А. Асташова // Педагогика. – 2002. – № 8. – С. 8-13.
3. Бачинський П. П. Реалізація принципу гуманітаризації в освітньому стандарті з хімії / П. П. Бачинський // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 1. – С. 46-51.
4. Бурчак Л. Проблема ціннісного відношення учнів до знань з наук природничого циклу / Ліана Бурчак, Станіслав Бурчак // Педагогічні засади формування гуманістичних цінностей природничої освіти, її спрямованості на розвиток особистості : міжнар. наук.-практ. конф., 29-30 трав. 2003 р. : зб. наук. праць. – Полтава : АСМІ, 2003. – С. 219-222.
5. Гончаренко Семен. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

6. Горовая В. И. Конструктивная педагогическая аксиология / В. И. Горовая // Педагогика. – 2007. – № 4. – С. 15 – 21
7. Дзятковская Е. Н. Экологическая этика: проблемы экологического воспитания / Е. Н. Дзятковская // Педагогика. – 2012. – № 4. – С. 27-34.
8. Ильин В. В. Философия : ученик : в 2 т. / В. В. Ильин. – Ростов н/Д. : «Феникс», 2006 – . – Т. 2. – 2006. – 784 с.
9. Пелех Юрій. Цінності і смисл як інтерпретація педагогічно суцього / Юрій Пелех // Вища освіта України. – 2009. – № 3. – С. 21-29.
10. Роман С. В. Хімічна безпека як лейтмотив гуманізації сучасної хімічної освіти / Сергій Володимирович Роман // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2012. – № 19 (254). – С. 56-68.
11. Слостенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, Г. И. Чижакова. – М. : Изд. центр «Академия», 2003. – 192 с.
12. Слостенин В. А. Общая педагогика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений : в 2 ч. / Слостенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. ; под. ред. В. А. Слостенина. – М. : Гуманит. изд. центр «ВЛАДОС», 2002 – . – Ч. 1. – 2002. – 288 с.
13. Шемшурина А. И. Концепция: Аксиологические основы воспитания / А. И. Шемшурина // Этическое воспитание. – 2010. – № 5. – С. 3-28.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Роман Сергій Володимирович – кандидат хімічних наук, доцент, доцент кафедри хімії та біохімії Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти (МАНПО).